

CANTAR DE LOS CANTARES RABBĀ 4,7-8 EDICIÓN CRÍTICA

LUIS F. GIRÓN
Universidad Complutense. Madrid

Presentamos aquí, uniéndonos con ello al jubileo que tan merecidamente se conmemora, la edición crítica de un fragmento del *Midraš Rabbâ* a Cantar de los Cantares, que contiene parte del comentario de Cant 4,7-8. Se trata de un fragmento procedente de la *gēnîzâ* de El Cairo, catalogado como Ms. nº 27 de la Colección Kaufmann de Budapest (K). Este ms. ha sido publicado anteriormente dos veces; la primera por A. Scheiber ¹, y la segunda por Z. M. Rabinovitz ². Scheiber no pretendía hacer una edición diplomática y por lo mismo no prestó total atención a las letras entre líneas y a los añadidos y correcciones al margen —aunque reseña algunos en nota—, ni a la puntuación vocálica, pero transcribió el texto consonántico tal como está en el manuscrito. Rabinovitz, por su parte, afirma que no pretende otra cosa que comparar el texto de Scheiber con la primera edición (Pesaro 1519) y hacer un comentario, pero modifica en ocasiones el texto sin ningún motivo, por ejemplo en las abreviaturas, y otras veces hace lecturas erróneas, como שומעת (l. 4), o נתנה en (l. 11); mientras que el estudio y notas que presenta es muy completo, por lo que remitimos allí.

La edición que presentamos se justifica porque pretende ofrecer un texto crítico, en la medida en que eso es posible. En los casos en que las variantes son indistintas y sin importancia se utiliza como *texto base preferente (tbp)* el texto de K.

Se ofrece un primer aparato en el que se recogen las lecturas “especiales”, es decir correcciones, texto entre líneas, vocalización, etc., tanto del *tbp* como del ms. Vaticano (V), y las diferencias que

¹ «Ein Fragment aus dem Midrasch Schir Haschirim Rabba», *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*, XXXII (1978) 231-243.

² “לצורתו הקדומה של מדרש שיר השירים רבא”, *תעודה ג' תל-אביב תשמ"ג*, págs. 83-90.

encontramos en K, con las ediciones de Scheiber (S) y Rabinovitz (R).

La numeración de los párrafos, responde al sistema de referencia interna establecido por la Academia de la Lengua Hebrea.

Las abreviaturas en el texto son las de la fuente que se prefiere en cada pasaje (excepción hecha del nombre de Dios que se representa siempre como יי״י), y las diferencias de los demás mss. sólo se reseñan si cabe pensar que lo abreviado es diferente.

Respecto a las variantes de terminación א/ה he preferido, siempre que esté atestiguada, la terminación *he*' (propia del arameo palestinese). Respecto a los casos de *'alef* inicial, escojo la lectura sin *'alef* (palestinense) cuando está atestiguada.

En el caso de terminaciones ם/ן he seguido siempre al *tbp*, reseñando las variantes en aparato.

En ninguno de estos casos he introducido conjeturas ni he sistematizado la lectura, a pesar de la inconsecuencia que muchas veces presentan los textos, pues alguno de estos fenómenos se halla en la actualidad en discusión y estudio ³.

Valor de los signos en ambos aparatos:

< > texto añadido entre líneas o en los márgenes.

( ) texto borrado; cada punto equivale a la suposición de una letra.

[ ] texto fruto de una corrección; si se vislumbra el texto anterior éste se coloca entre paréntesis [( )], por ejemplo אפרס(נו)מ[ן]אן (l. 24): primeramente se escribió נו, que fue corregido hacia מ, y después se añadió ן entre líneas.

?? letra o letras de dudosa lectura; las alternativas se separan por una barra /.

\ orden de palabras cambiado.

Puntos suspensivos en el lema = texto que hay entre las dos palabras que se citan.

Puntos suspensivos en las variantes suponen repetición del texto que hay en el lema.

Guiónes en las variantes suponen el texto de la variante anterior.

El orden de aparición de las variantes en el segundo aparato responde al orden alfabético de las siglas asignadas a cada fuente, excepto cuando el texto del lema falta en alguna de ellas, pues entonces ésta se reseña la primera para evitar confusiones.

³ Yo mismo hice una aproximación al tema en "תיאור ראשוני של לשון רבה ודוגמת מהדורתו", *מחקרים בלשון ד', ירושלים תשי"ן*, págs. 129-160.

Siglas:

E¹: primera edición Pesaro 1919.

E²: edición Vilna 1887.

E: ambas ediciones.

F: Francfort, Staats- und Universitätsbibliothek n° 133/6, sin fecha.

K: Kaufmann, ms. 27 de Budapest, sin fecha.

M: Munich, Bayerische Staatsbibliothek n° 50,2, año 1552.

O: Oxford, Bodleiana Seld. Sup. 102, año 1513.

V: Biblioteca Vaticana, Ebr. 76, año 1350.

TEXTO

4.7.1.

(9) ומה ראה הכתי' ליחסן בספר ואלה שמות ראובן שמעון לוי? ר' חונה —א' לה ר' לוי— ור' חנין; חד אמ' מפני שקינתרן* אביהן וחרנה א' מפני שיחסן אביהן; ולית נן ידעין מן א' דא ומן א' דא אלא מן דאמ' ר' יודן בשי' ר' יודה בירי סימון ור' חנין בשי' ר' שמואל בר רב יצחק: "אזן שמעת* תוכחת חיים" ¹ וג'; הוי ר' חנין הוא דא' מפני שקינתרן אביהן.

5

שומעת *R // <ש>קינתרן *K (9)

E¹ E² F K M O V; K comienza línea 1 ר' חונה

1 ליחסן ליחסו O; שמות] + בני יעקב M F; שמעון] ח' M; לוי] + ויהודה דן הוא יהודה דן הוא יששכר דן הוא זבולן V O F E¹, + יהודא --- יהודא --- M; ר' חונה...לוי] ר' חנין ור' לוי ור' חונה V E¹, רבי חנינא ורבי לוי E², רבי חנין ורבי לוי M F, ר' יהודה ור' לוי ור' חנין O; 2 חד] ר' חנין F; שקינתרן] שקינתרן E², שקנטרן F, שקנתרן M, שמקנטרן O, ש[ק]ינתרן V; אביהן] -ם V F E; וחרנה] וחד V M E, ור' לוי F, -א O; 3 שיחסן] שייחסן O M E; אביהן] ה' E, -ם O, + אצל משה ואהרן E²; נן] אן O M F E, אן V; מן(1)] מה V M F E¹, מאן O E²; א[בי]הן] דאמר O M E²; דא(1)] דא O; ומן] ומה V M F E¹, ומאן O E²; דא(2)] דא V O; אלא מן...5] אביהן] ח' F; מן(2)] מאן O E¹, + מה K, ממן M; 4 יודה] יהודה E, יודא M F, יודן O; בירי] ברי V O E, בר M; ור' חנין] ח' O E²; בשי'...יצחק] ח' O M E¹; V, בשם ר' חונה E²; אזן...וגי] ח' V O M E¹, + בקרב חכמים תלין E²; 5 הוי] ח' V O M E¹; ר' חנין] ח' V O M E¹, רבי חונה E²; שקינתרן] שקינתרן E², שקנטרן M, שקנתרן O, שקינתרן V (sic); אביהן] -ם O M E¹, ח' E², + ולפי שקבלו תוכחת אביהם זכו להתייחס בצד משה ואהרן לכך נאמר כולך יפה E².

¹ Prov 15,31.

(10) ר' יודה ור' נחמיה ורבי; ר' יודה אי לפי שכל השבטין לא שימרו יחסיהן במצרי וראובן ושמעי ולוי שימרו יחסיהן במצרי; ר' נחמיה אי* לפי שכל השבטין עבדו עבוי זרי במצרי וראובן שמעי ולוי לא עבדו עבוי זרי במצרים; ורבי אמי לפי שכל שבט ושבת לא הינהיגו סררה על ישרי* במצרים ושבת ראובן שמעי ולוי הנהיגו סררה על ישרי* במצרי. 10

(11) הא כיצד? מת ראובן, נתנה סררה לשמע; מת שמעי, ניתנה* סררה ללוי; מת לוי, בא ליתן סררה ליהודה, יצאת בת קול ואמי הניחו אותה עד שיגיע זמנה. אמתי הגיע זמנה? אחרי מיתתו של יהושע*, ה' ה' יויהי אחרי מות יהושע ויאמר יי יי יהודה יעלה².

(12) שלשה שמות נקראו לו: יהודה, עתניאל ויעבץ; ר' ברכיה ור' לוי בשי ר' חמה בירי חנינה: זה בעז; ר' סימון בשי ר' יהושע בן לוי: זה עתניאל. 15

של יהושע *R // נתנה *R (11). ישראל *R // א[מר] *R (10).

; O F אומר O M א- (נחמיה); M F יודן V O E יודה (bis) 6 יודה (bis) לפי ח' O; (השבטין) O M E V, (השבטי) F; שימרו M F E שמרו O F ייחוסיהן O V; (7 ייחוסיהן) V E ייחוסיהן M, ייחוסיהם M, ייחוסיהן O F וראובן...במצרים) ח' M F; (שמעי) שמעון E; (ולוי) לוי V E, + ויהודה O E¹ V; (שימרו) שמרו V E O; (ייחוסיהן) (2) ייחוסיהן O E¹, ייחוסיהן V E²; (נחמיה) O M א- O F אומר O; לפי ח' O; 8 (השבטין) שבטים V O E¹ - O M א- M F E, (שבטי) F; (עבוי זרי) (1) עבודת כוכבים E²; (ראובן) ושבת ראובן M F E V O; (שמעי) ושבת שמעון M F; (ולוי) לוי V M F E, + ויהודה V F E¹, + ויהודא M; (עבוי זרי) (2) עבודת כוכבים E², עבדה... M; 9 (במצרים) ח' V M; (רבין) רבין M; (לפי...ושבת) ח' M; (שבט) שבטים F E, שבטים V O; (הנהיגו) נהגו V O M F E; (סררה) סררה V O F E; (שררה) ח' M; (על ישרי) ח' V M; (על ישרי) במצרי) במצרים על מצרים (sic) M E¹, --- חמריים F, במצרים על ישראל E², על מצרים O; 10 (ושבת...ולוי) שבטים חללו E, --- אלו M F; (שמעון) שמעון O; (ולוי) + מחם O, לוי + ויהודה V; (הנהיגו) נהגו V O M F E; (על ישרי) ח' V O M F E; 11 (הא) ח' V O M F E; (נתנה) נתן M; (ניתנה) נתנה V O M F E; 12 (בא ליתן) בקשו --- K, נתנה M F; (ליהודה) א- M; (יצאת) יצתה V E; 13 (אמתי) ואימתי O M F E, ואימת V; (מיתתו של יהושע) מיתת יהושע V M F E, <-> מיתתו של יהושע O; (ה) (ה) ושמעון V; (ה) + די V O M F E; (מות יהושע) + עבד יי יי M, מו(ת) (ה) ושמעון V; 14 (יהודה) א- M; (יעלה) + בתחלה M F; 15 (שלשה) שלש F; (יהודה) א- ויעבץ) יעבץ V M F E; (ברכיה...ביר) ח' F; (ברכיה) א- O M; (ורי) לוי...חנינא) ח' O; 16 (חמה) חמא V M E; (ביר) בר V M E; (חנינה) חנינא E V M, + אומר F, + אמר O M; (בעז) בעז O M; (סימון...ולוי) ברכיה F; (בשי...ולוי) ח' O, + אומר F, + אמר O M K.

² Jue 1,1-2.

(13) כתי "בן אדם היו לי בית ישרי לסיגי" ³ וגי; אי זכריה אנה חמיתה כולה אילו כריסון* וגי — כל עניינה עד "גואלינו ייני צבאי*" ⁴ — אי הקביה הואיל ו"כלך יפה רעי ומוס אין בך".

4.8.1.

(1) "אתי מלבנון כלה"; אמ' הקביה אתי תבאי; תמן תנין "נותנין לבתולה שנים עשר חודש משתבעה* הבעל* לפרנס את עצמה" ⁵. ואני לא עשיתי כן אלא עד שאתן עסוקין בטיט ובלבנין קפצתי וגאלתי אתכם.

(2) דיעה סרוחה שלאחשורוש אי "ששה חדשים בשמן המור" ⁶; רב יהודה בר יחזקאל אי זה שמן איסטקטון*; ר' יניי אי זה שמן אמפקינון שמשיר את השער ומחליק את הגוף לזנות; ואני לא עשיתי כן.

25

// משתבעה *K (1) צבי *R // <אלכריסון> + אילו כריסון *K (13)
 *K <הבעל> (2) + איסטקטון *K <איסטקטון>.

17 לין ח' K, + כל O; וגין כלם וגוי E, כלם O M F, + נחשת
 ובדיל וגוי F, + נחשת ובדיל M, + --- ועפרת וברזל O, כולם V;
 אין + רבי V M F; (זכריה) ברכיא M, א- O; (אנה) אנא V O F E,
 אני M; (חמיתה) חמיתיו M, חמיתה O; (כולה) ח' F E, כלו M, כלה O;
 18 אילו כריסון ח' F, אלורוכסון (sic) E¹, אולוכורסין E², אלו כריסין M,
 אולוכורסין O, אילוכרזויסון V; וגין ח' V M F E, + "ראיתי והנה מנורת
 זהב כולה וגולה על ראשה וגומי ושנים זיתים עליה" ⁷ וגוי תרין אמוראי: חד אמר
 גולה וחד אמ' גוי?לה; מאן דאמר גולה: גולה בבבל וגלת שכינה עמהם ומאן
 דאמר גואלה: הוא פרוקה דכתיב E¹, + ראיתי --- גואלה מאן דאמר גולה
 שגלו בבבל וגלתה --- ולמאן --- E²; כל ח' M E, כלה F, וכלה O;
 עניינה ח' M E, ענינא F, א- O, ענינם V; (עד) ח' E, גואלינו גאלנו E¹,
 גואלנו M F, גואליו O, גאלם V; צבאין ח' V, + שמו וגומר E, + שמו O,
 ועל דא כתיב "מי זאת עולה מן המדבר כתימרות עשן" שהביה מדבר בשבחה
 של כנסת ישראל F, + דכתיב "מי --- כתמרות עשן" וגומר M, + דכתיב
 --- מן המדבר V O; הואיל ח' F; 19 וכלך כלך F, וכך כולך E², וכולך K;
 20 כלה) + אתי מלבנון E; אמ'...תמן ח' K; (אתי(2)) + מלבנון E; תבאין תבואי
 F; (נותנין) -M; 21 חודש ח' M F, חדש V O E; (הבעל) + לתבעה M;
 (לפרנס) ח' M; (עשיתין) + לכס K; 22 שאתן -O M E V; (עסוקין) עוסקין
 E², -O F; (ובלבנין) ולבנים V O M F E; 23 דיעה דעה E², לא כדיעה
 K, ריחה O, זיעה V; (שלאחשורוש) של אחשורוש O M F E, --- אחשורש V;
 אין ח' V, שאי K, + המן M F; (יהודה) א- M; 24 בר יחזקאל ח' O; (bis)
 אומר O; (שמן...אי(2)) ח' M; (איסטקטון) איפקסנון F E¹, אפיקסנון E²,
 אנפיטקטון O, אפרס(נו)מ(ו)ן V; יניין ינאי V E², יהודה בר סימון F, לוי O;
 אמפקינון אונפקינון E¹, אונפקינון E², אנפיקנון M, אנפיקטון O, אינפקנון V;
 (שמשיר) שמשיל K, שהוא משיר O.

³ Ez 22,18.

⁴ Is 44,4.

⁵ Kg. 2,5.

⁶ Est 2,12.

⁷ Zac 4,2-3.

(3) ר' ברכיה ור' ירמיה בשי ר' חייה בר בא: דרש לוי בן סיוסי בנהרדעה "ויראו את אי* ישרי ותחת רגיי" 8 וגי זאת עד שלא ניגאלו אבל משנגאלו איכן היתה דרכה שללבינה להינתן שם היתה נתונה.

(4) א' ר' ברכיה "מעשה" אין כתי כן אלא "כמעשה" היא וכל ארגלייה 30 שלה ניתנה היא והסל והמגרפה שלה ניתנה.

(5) בר קפרה א' עד שלא יצאו ישרי ממצרים היתה רשומה ברקיע ומשיצאו ישרי ממצרים עוד לא ניראית בענן ומה טעי "וכעצם השמים לטוהר" 9 " כד אינון נקיין מן עננין.

(6) א' להן הקב"ה לישרי כשגליתן מבית המקדש לבבל עמכם הייתי שני 35 "למענכם שלחתי בבלה" 10 לכשתחזרו לתוכו עמכם אני הה"ד "אתי מלבנון כלה".

בגלח V // שלחתי V (6). והמגרפה V // ארגלייה V (4). אלהי S* (3)

25 את] ח' F E ; השער] השעיר M, השיער V ; את הגוף] את הבשר M, הבשר של גוף V F E, את --- O ; לזנות] ח' V O M F E ; עשיתי] + לכם K ; כן] + וגוי F ; 26 ר' ברכיה...בשי] ח' F ; ורין] בשם ר' M ; בשם רין] ור' M ; חייה] ח' V O F E, זוזייה M ; בר] ח' M, ביר V ; בא] ח' M, אבא V F E, + אמר V M F E ; דרש] + ר' V M F E ; בנהרדעה] א- V O F E, בנהר דעא M ; 27 ויראון] ויראו V ; אין] אלדי E¹ (sic), אלהי V M F E² ; וגי] ח' V M F E¹ ; ניגאלן] נגאלו V M F E ; משנגאלן] מו(ש)נגאלו V ; 28 איכן היתה] ח' F, איכאן --- M ; היתה] + במקום V M F E ; דרכת] שדרכה V M F E ; שללבינה] ח' F, של לבינה V E, שלל בנה M, + ראוייה V M E ; להינתן] להנתן V M F E ; 29 ברכיה] א- M ; כן] ח' E², כאן V M F E¹ ; ארגלייה] ארגלייה M F ; 30 ניתנה(1)] נתנה E M F E ; שלה(2)] שלא V ; והמגרפה] והמגרפה M F ; ניתנה(2)] נתנה M M F E ; 31 קפרה] א- V O M F E ; 32 ישרין] ין(ש)ראל V ; ניראית] נראת E, נראית K M F ; ומה] מה V M F E ; 33 לטוהר] ח' K, לטהר M F ; כד] כד V M F E¹ ; כד] V ; הינון] אינון V O M F E ; נקיין] נסיין V E¹ (sic), נציצין F, נסיין M ; מן] מה V ; עננין] ע- V ; 34 להן] ע- V O M F E ; לישרין] ח' V O M F E ; כשגליתן] ע- V O M F E ; מבית המקדש] ח' E ; 35 שלחתי] שולחתי O E¹ ; שני] ח' K + שני V (sic), הה"ד O ; 35 שלחתי] שולחתי O M F E ; לכשתחזרו] לכשתחזרו V ; לתוכן] לבית הבחירה בקרוב O M F E, --- בקרובי V ; עמכם אני] V O M F E / ; הה"ד] ח' K, שני F.

⁸ Ex 24,10.

⁹ Ibid.

¹⁰ Is 43,14.

(7) א' ר' לוי לא צריך קרייא למימר אלא "אתי ללבנון כלה" ותמר "אתי מלבנון כלה" אלא כתחילה* הוא ניעור מבית המקדש ואחר כך* הוא פורע מן אומי העוי.

40 (8) א' ר' ברכיה בשלוש שעות הקבי"ה פורע מעשו הרשע ומאלופיו, ומה טעני? "עתה אקום יאמר יי"י" 11 וגי.

(9) ר' שמעון בר ינאי א' אתה* "אקום"; כל זמן שהיא מוכפשת באפר, כביכול* הוא כן; והוא שישעיה אוי "התנערי מעפר קומי שבי" 12 וגי באותה השעה "הס כל בשר מפני יי"י כי ניעור ממעון קדשו" 13. א' ר' אחא כהדה תרנגלתא דהיא מנערה* גפה מן גו קטמא. 45

// אתה *K (9). ואחר כך *R // בתחילה *S // מלבנון V (7)
*K // גפה V // דהוא מנערה *R // כבי>כול *K

37 א' ר' לוי ח' F; לא] + היה V M F E, הזוזה O; קרייא ח' F, קרא M E V; למימר] לומר V M F E, מימר O; אתי(1) ח' V; ותמר...אלא ח' O; ותמר] ואת אמרת V M E, מחו F; אתי(2) ח' V E; 38 כלה ח' V M E, tkt; אתי ללבנון כלה V K, + אלא אתי --- E¹, ללבנון V; כתחילה] בתחלה E V O, לבתחלה F, לבתחילה M; הוא ח' O; ניעור] נוער V M F E, יועס O; מבית] + מבית V; ואחר כך] ואחר כך V O M E, ואח"כ F; 39 מן ח' M; אומי... (40) פורע ח' O; 40 בשלוש] בגי M F E, בשלש V; פורע נפרע F, עוד עיין M; מעשו] מן עשו V E, עשו O M; ומה] מה V O M F E; 41 וגי ח' V O E¹, + עתה ארומס עתה אנשא M F; 42 בר] ברי V E; ינין ייני (sic) E¹, ינאי V O M F; א' ח' V E; אתה] עתה V O M F E; שהיא מוכפשת] שמוכפשת V M F E; 43 כביכל] + אף O; הוא כן ח' K, וחוא כן V E; וחוא ח' V M F E¹, היא K, הוא O; שישעיה] שישעיהו M F, + הנביא O; או' אמר V M F E; וגי] ירושלם V O M F E; באותה] באותו M (sic); 44 השעה] שעה V O M F E; יי"י] + למה V O M F E; ניעור] נעור O M E V; כהדה] כהדא V O M F E; 45 תרנגלתא] תרנגולתא V E, תרנגולא M; דהיא מנערה] דמנערה V M E, דמנערא F; גפה] גפא F E, גפיה O; מן גו] מגוא E², מגו O M F, מגוא V; קטמא] קיטמא O; 46 אמנה] + אמר F E V O M; ר' רבי M F; חוניה ח' M F, -א V E, ייחונא O; יוסטה] -א E V O M F; בר שונס ח' V M F E; עתידות] עתידין F; גליות] הגליות E V O M F.

¹¹ Is 33,10.

¹² Is 52,2.

¹³ Zac 2,17.

4.8.2.

(1) "תשורי מראש אמנה" ר' חוניה בשי' ר' יוסטה בר שונם: עתידות גליות מגיעות עד טוורוס מנוס* ואומי שירה; עתידין אומי העוי להביא דורטיות למלך המשיח, ומה טעי? "תשורי מראש אמנה"; אין לשון זה "תשורי" אלא לשון קרבן כמדתמר "ותשורה אין להביא לאיש האלהים*" ¹⁴; ראוייה היא ואנא לא ראוייה. 50

(2) לא כבר עשיתי לכם כן? בימי חזאל הי' הי' "וילך חזאל לקראתו ויקח מנחה בידו וכל טוב דמשק משא* ארבעים גמלי" ¹⁵; אי' ר' יודה וכי כל טוב דמשק משא ארבעים גמל היה? אלא ללמדך שהיתה בידו אבן טובה ומרגלית שהיתה ראוייה ליתן בה כל טוב דמשק.

(3) ותמר "ויקח מנחה בידו וכל טוב דמשק" אלא הן עצמן עתידין להביא ישראל דורייות למלך המשיח, ומה טעי? "והביאו את כל אחיכם מכל הגוים 55

הואלזים *K // מונ(וי?)ס V מנוזם? *K // טוורוס V // יוקסא V (1)
לקראי ויקי מני בידו וי טי די מי *K (2)

47 טוורוס מנוס) טוורמונוס O; (טוורוס) טוורוס E², טווריס F, שוריזם M; (מנוס) מנוס M F E, מונ(וי?)ס V; (עתידין) ועתידיס F E, ועתידין O; (להביא) + את V E¹, + אותה F E²; (דורטיות) סרדיוטות M F E, טרדיוטוס O, חדרי(ני?)ונ(ט)נות V; (48 ומה) מה V O M F E; (אמנה) + אמנה O; (אין) ואין M F; (זה) חי' V M F E; (זה תשורי) \ O; (אלא) + (אלא) M; (49 קרבן) מנחה M F; (כמדתמר) המדי"א V M E, הה"ד F, (לאיש האלהים) חי' O; (האלהים) חי' V E, (הזאלזים) K; (ראוייה) ראוייה F; (50 ואנא לא) ואינה M K F; (51 כבר עשיתי לכם) חי' F; (כן) חי' O M E; (הי' הי' חי' V M F E, דכתיי O; ויקח...דמשק) וגי' M F; (52 מנחה) ממנו V O (sic); (בידו...דמשק) חי' O V; (ארבעים) מי' M; (גמל) גמלים V O; (יודה) יהודה V O F E, יהודא M; (53 משא) חי' O; (אירבעים) O; (גמל) גמלים O; (ללמדך) מלמד O; (שהיתה בידו) שהיה לו M F; (54 ומרגלית) ומרגליות O M F E², ומרגל(ות)ת V, + שהין בה O; (שהיתה ראוייה) שהיה ראוי E², --- ראוייה F; (ליתן) לינתן F; (בה) בדמיה V O M F E¹, בדמיהם E²; (55 ותמר) חי' M F, ואת אמרת V E, ואת אומר O; (ויקח) יקח V; (מנחה) חי' O; (בידו) + את O; (אלא) אלו O M; (הן) ם-F; (עצמן) + ישראל O; (להביא) חי' M, לעשות F; (56 ישראל) חי' O F E V¹; (דורייות) דורנות E¹, דורנות V¹ E², דוריית M F; (מה) מה M F E V¹ O.

¹⁴ 1 Sam 9,7.

¹⁵ 2 Re 8,9.

מנחה* ליי"י¹⁶ וגי מה הוא ובכרכרות? רי ברכיה בשי רי* יודה אי כאלין
 סבייא* דלית אינון מטענין בגלטיקא ואינון מטענין בכירת ידה*. כתי
 "הבו ליי"י משפחות עמים"¹⁷.

60 (4) אי רי אחא עמים הבו ליי"י משפחות אין כתי כן אלא "הבו ליי"י
 משפחות עמים"; כשתהוא מביאין אותן לא תהוא מביאין אותן דרך ביזיון
 אלא ב"כבוד ועז". באי זו זכות? בזכות שאמי שירה על הים; רי נחמן אי
 בזכות אמנה שהאמין אברהם "והאמין ביי"י"¹⁸.

(5) רי חלבו שמען ברבא* בשי רי יוחנן: כתי "וירא ישראל את היד
 הגדו"י"¹⁹ וגי דאדין אדדס ואינון מאמינין, אית ברנש דחמי ולא מהימן? הוי
 בזכות אמנה שהאמינו במצרי "ויאמן העם"²⁰.

בבירתידה *S // סביא *R // בשיר *R // מ' ה' מ' *K (3)

הגדולה *R // בר בא *S (5)

57 וגי' ח' V¹ O M F E + בסוסים וברכב ובצנים ובפרדים
 ובכרכרות M F E + וברכב ובסוסים --- V¹ O ; מה הוא ח' V¹, מהו
 O M F E ; ובכרכרות ח' V¹ ; רי ברכיה...אין אמיר ברכייה O ;
 ברכיה ח' א- M F E ; יודה ח' יהודה V¹ F E , יהודא M ; כאלין כאלין V¹ F E ;
 58 סבייא סביא V¹ M E ; אינון + יכלין V¹ O M F E ; מטענין
 מונוענין M ; בגלטיקא בכלקדיקה E¹, בכל קדיקה E², בכל קטידרא F, בכל
 קזריזתא M, בכל קריקה V¹ O ; ואינון ואנון O ; מטענין(2) מטענין E², +
 לחון V¹ O M F E ; בכירת ידה בורתידא E¹, בבורתידה E², בקטידרא F,
 בכר תזידזא M (sic) בכיתדיה O, + פיי זבידיסו O ; כת' ח' M F, והדא
 היא דכתי V¹ E¹, הח"ד O E² ; 60 אי...אלא ח' F ; אי...משפחות ח' M ;
 כן ח' M, כאן V¹ O E + עמים הבו ליי"י משפחות M ; הבו(2)...עמים
 משפחות עמים הבו ליי"י כבוד ועוז V¹ E, הבו ליי"י כבוד ועוז O F ; 61
 עמים + הבו ליי"י כבוד ועוז M ; (כש)תהוא (bis) כשתהיו V¹ M F E, וכשהיו
 O ; אותן(1) --- O F E ; אותן(2) ח' V¹ O F E ; ביזיון ביזיון O M F E ;
 V¹ ; 62 ועוז ועוד K (sic), ועו V¹ ; באי זון באיזו K E², באי זה F, באיזה M ;
 63 אברהם + שני V¹ O M F E ; 64 שמען ברבא ח' V¹ O M F E ; בשם
 רי יוחנן ח' O, + אמין V¹ O M F E ; כת' כתב שירה M F ; 65 וגי'
 ויאמינו O ; דאדין אדדס ח' F, רואין K, דאדין בני אדם M, נא דין אדי
 דים O ; ואינון ואינם V¹ F E, שאינם M, ואינון O ; מאמינין --- O M F E
 V¹ ; ברנש ברנש V¹ M E² ; דחמין היו (sic) O ; הוין ח' V¹, אלא F ; 66
 אמנה האמנה E, האמונה V¹ O ; שהאמינו + ישראל V¹ M F E ; במצרי' +
 שני V¹ O M F E.

¹⁶ Is 66,20.

¹⁷ Sal 96,7.

¹⁸ Gen 15,6.

¹⁹ Ex 14,31.

²⁰ Ex 4,31.

RESUMEN

Se presenta la edición crítica de Cantar de los Cantares Rabbâ 4,7-8, sobre la base del texto del Ms. Kaufmann nº 27 de Budapest, procedente de la *gēnizâ*, con aparato de variantes de otros seis textos entre manuscritos y ediciones.

SUMMARY

Critical edition of *Song of Songs Rabbah* 4,7-8. The text proposed here basically follows Ms. 24 of the Kaufmann Library in Budapest, coming from the *gēnizâ*, and showing a very distinct Palestinian orthography, with the variant readings of six other manuscripts or editions, mainly the *Editio Princeps* of Pesaro 1519.